

Историја организовања војних парада

У СУСРЕТ ВОЈНОЈ ПАРАДИ „СНАГА ЈЕДИНСТВА”

У сусрет паради поводом Дана српског јединства, слободе и националне заставе, која ће бити одржана током септембра, на истом месту као и парада 2014. године, није наодмет подсетити се историје организовања оваквог типа војних свечаности, које не одређују само природу оружаних снага већ и државе

Пише поручник Иван ЋУРЂЕВИЋ
Фото: Архива Медија центра „Одбрана”

У ширем значењу, реч парада обухвата свечану смотру или поворку, односно смотру одређених јединица Копнене војске, Ратне морнарице и Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране, заједно или понаособ. У ужем значењу, парада би се могла свести на њен главни елемент, а то је дефиле – уједначено сценско-ритмичко корачање и кретање људства, возила и средстава. Ипак, сврха остаје иста: приказати снагу, обученост и дисциплину јединица, односно створити такву слику пред светом да се и без опаљеног метка непријатељ може одвратити.

Парада је стара практично колико и потреба да се на државној територији држи војна сила. Међутим, историјски гледано, она је мењала свој садржај и циљ. У старом Риму доживљавала се кроз реч тријумф, у којем су (само)проглашени императори пред очима окупљених патриција и плебејаца показивали своју ратничку снагу тако што су посредством заробљеничког ратног плена покушавали да уграбе који комадић славе. За време француског цара Луја XIV парада се приближава својој сврси, но и даље подразумева „скуп јединица гарнизона пред којима је требало нешто прочитати или извршити пресуду војног суда”, што, сложићемо се, за данашње прилике није умесно радити пред стројем од хиљаду људи. Можемо рећи да је тек у Русији Павла I парада значила исто што и данас, будући да се одржавала у три различита годишња доба са једнаком намером – уверити се јавно, на отвореном пољу, да смо у сигурним рукама.

У Србији војне параде и смотре почињу нови живот за време краљевања Милана Обреновића. Указом од 14. марта 1884. он прописује да се општенародни празници и државне светковине прослављају у целој земљи, на оним територијама где је стационирана војска, и то уобичајеним церемонијалом и војничком парадом. При томе, параде су одржаване и у „дане пуковских слава, поводом додељивања почасних назива појединим пуковима и батаљонима и у другим при-

ликама”, непосредно пре почетка и за време рата, али и за време празника „Нове године, Богојављења, Светог Саве, првог дана Васкрса, Светог Ђорђа, Вазнесења, Духова, Светог Петра и Павла, Велике Госпојине, Светог Димитрија, Видовдана, 22. фебруара (по старом календару, дана проглашења краљевине), Светог Николе и првог дана Божића”.

Из периода Краљевине Југославије нису остале забележене параде у овом смислу, јер ће тек идеологија партизанског покрета у њима видети важан симболички покретач за народне масе. Две највеће војне параде у социјалистичкој Југославији (1975. и 1985) историјски су континуитет војних свечаности којима су обележавани првوماјски празник (некадашња Титова Кореница, 1942) и предаја ратних застава пролетерским бригадама (Дрвар и Босански Петровац, 1942), још за време ратних дејстава, док је прва и права после-ратна смотра јединица уприличена приликом доласка маршала Јосипа Броза Тита у ослобођени Београд, 27. октобра 1944, у кругу постројених јединица 1. пролетерског корпуса.

Касније, параде се одржавају искључиво на дан великих државних и армијских празника, у оквиру општенародне прославе Међународног празника рада и у њима, поред војних јединица, учествују и политичке, омладинске, спортске и друге друштвене организације, предузећа, установе, делегације република итд. Након 1965. организују се само поводом 9. маја – Дана победе, искључиво према наређењу врховног команданта Јосипа Броза Тита, а након његове смрти – председника, потпредседника или члана Председништва СФРЈ.

ИЗРАЗ ИДЕОЛОШКОГ ЈЕДИНСТВА

У великом формату окупљених састава Југословенске народне армије, ојачане снагама Територијалне одбране, „друга Југославија” је парадом из 1970. први пут на такав начин обележила победу над фашизмом. Уједињен око сврхе и циља реализације те војне свечаности, државни врх имао је намеру да ослонцем на војно-прављачки кадар покаже да је реч о армији „која никада неће угрожавати слободу других, али ће увек бити сигуран чувар слободе и граница своје земље”, негујући,

истовремено, традиције завештане у народноослободилачком устанку, у којем је уцртана тежња да се „заштити безбедност, независност и самоуправни социјалистички развитак земље”.

Парада 9. маја 1975. понела је званичан назив „Победа 75” и прва је таквог типа која се могла пратити преко телевизијских екрана. Током сат времена испред председника Јосипа Броза Тита продефиловали су ешелони представника свих видова југословенских оружаних снага, а парадом је командовао народни херој генерал-пуковник Ђоко Јованић, ратни командант 6. личке дивизије, иза чијих леђа су се нашли најбољи војници и исказане старешине, пионири, омладинци и представници друштвених организација. Окупљени у ешелоне у којима су дефиловали, прво, првоборци и народни хероји, затим заставни вод, питомци средње војне школе Копнене војске, Ваздухопловнотехничке војне академије и Ваздухопловнотехничке средње војне школе, питомци Морнаричке војне академије и морнаричкотехничке средње војне школе, граничари и јединице Територијалне одбране, уз представнике радничке, средњошколске, студентске и сесоске омладине и омладине из друштвених организација Београда, а везани са ешелонима органа и служби безбедности, моторизованог одреда за подршку јединица Територијалне одбране, оклопно-механизованих јединица и противваздушне одбране, учесници параде остали су упамћени као део строја који је ефектним и здруженим кораком бранио симбол континуитета исказан у првобитном дефилеу 24 аутентичне ратне заставе прослављених јединица Народноослободилачке војске Југославије.

Десет година касније, четрдесет година од победе над фашизмом, војна парада је организована у времену „после Тита”, у којем се идеолошко јединство бранило преко успостављене функције Председништва Југославије, са основним циљем да одбрани тековине Титове владавине. У том смислу, војна парада 1985. требало је да представља наставак континуитета и доследно поштовање максиме „и после Тита – Тито”, исказујући поштовање лидерским способностима преминулог владара, који је остао синоним за социјалистичку Југославију.

Дан пред параду представници учесника посетили су Меморијални центар „Јосип Броз Тито”, положили цвеће и уписали се у спомен-књигу, уз војне ветеране и борце из Народноослободилачког рата, док су на споменичким обележјима у престоници положени венци у знак сећања на преминуле ратнике.

Парада је одржана у добро познатим улицама, испред Народне скупштине, у правцу ка Тргу републике. У парадном поретку дугом око девет километара, са око 7.000 припадника система безбедности, ешелони су задржали мање-више исту структуру као и десет година раније. Након првог ешелона, који је био чело параде са њеним командантом, у другом ешелону наступале су, уз заставне јединице, и представници свих војних академија и средњих војних школа, док су за њима ишли представници гардијске, планинских и граничних јединица и подешелон жена војника. Снагу Територијалне одбране представљао је трећи ешелон, а у четвртм ешелону грађани су имали прилику да виде снаге ван оружаних снага – припаднике здруженог одреда цивилне заштите, ватрогасних бригада, организација удруженог рада, Савеза социјалистичке омладине Југославије, спортских организација, културно-уметничких друштава и пионира. У петом ешелону представиле су се јединице унутрашњих послова СФРЈ, а у шестом продефиловале моторизоване снаге Југословенске народне армије: везисти, јединице АБХО, војна полиција, падобранске, позадинске и инжињеријске јединице. У овом ешелону биле су и противоклопне артиљеријске и јединице противоклопних лансирних оруђа. Након њих наступио је подешелон артиљеријских јединица за подршку и моторизоване јединице Територијалне одбране република и покрајина. Снаге противваздушне одбране СФРЈ представиле су се у седмом ешелону, док се у осмом налазила Ратна морнарица. Девети ешелон био је оклопно-механизовани и у оквиру њега представљена су нова борбена оклопна оруђа произведена у СФРЈ. Парадни поредак надлетао је и десети, ваздухопловни ешелон, у чијем саставу су биле ескадриле „орлова”, „галебова”, „мигова” и хеликоптера.

ИСТОРИЈАТ ПАРАДА

Указом од 14. марта 1884. дефинисано је да се „општенародни празници и државне светковине прослављају у целој земљи где је било војске уобичајеним церемонијалом и војничком парадом. На дан празника, краљ, краљица, председник Министарског савета и представници пуковске трупе и пуковске окружне команде примали су честитања од државних и општинских власти и органа. Прослава државних празника била је праћена значајним учешћем војске, док су сви официри који су били ван строја или нису на гарнизонским или другим службама били дужни да иду у цркву. Уредбом о прослављању државних празника и народних светковина од 23. јуна 1914. године сви постојећи прописи су обједињени“.

Важно је напоменути да су обе параде иза себе оставиле одређен број новоуведеног наоружања, намењеног за различите родове и службе. Међу њима се истиче прво југословенско борбено оклопно возило БОВ-1 са ракетама „маљутка“, домаћа хаубица НОРА и самоходни вишецевни бацач ракета, познатији као „огањ“.

Такође, на основу великог броја представника страних оружаних сила могло се приметити да Југославија води добру дипломатску политику. Паради су присуствовале државне делегације земаља чланица Антифашистичке коалиције: СССР-а, САД, Велике Британије и Француске, затим делегације бораца Аустрије, Бугарске, Чехословачке, Данске, Грчке, Италије, Мађарске, Пољске, Румуније и Норвешке, као и чланови војних мисија из САД, Велике Британије и СССР-а, који су у току Другог светског рата у Југославији боравили при Врховном штабу НОВ и ПОЈ. Тиме је још једном стављено до знања да СФРЈ, односно њен државни и војни врх, настоји да очува позицију неутралности, чврсто уверен да је и са Истоком и са Западом могуће остати у пријатељским и савезничким односима.

КОРАК ПОБЕДНИКА

Велика војна парада из октобра 2014. настојала је да помири историју тиме што ће у једном дану славити тријумфе из оба светска рата, кроз стројев корак модерне и уједињене српске војске, која ће ван било каквог политичког или социјалног оквира манифестовати и показати своју снагу. Уз звуке „Марша на Дрину“ пред тадашњим председником Србије Томиславом Николићем и главним гостом, председником Руске Федерације Владимиром Путином, продефиловало је око 4.500 учесника и нешто више од 350 различитих борбених средстава.

Парадом је командовао тадашњи начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, који је одобрење за почетак добио од председника Републике, после којег се у ваздушном простору појавила српска тробојка, удруженим радом 30 војника 63. падобранског батаљона. Њих су, затим, редом испратили, уз тактове Репрезентативног оркестра Гарде, заставни вод и вод кадета Војне академије са државним и војним заставама, као и ре-

пликама стегова пукова из Првог светског рата и јединица НОБЈ из Другог светског рата, што је, у том тренутку, деловало као право помирење идеолошких разлика.

Испред Палате Србије, у славу предака, у ешелонима су представљени Копнена војска и Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана, као и јединице унутар њих, уз професионални састав Гарде, специјалних јединица и Речне флотиле. Уз њих се, у правцу Земуна, кретала

механизација: оклопна возила, тенкови М-84, уз одбрамбену технику за гађање циљева у ваздуху са копна. Њих су, летећи у формацији, подржали „мигови” 21, „супергалебови”, „орлови” и „ласте”.

Овај својеврсни и упечатљив приказ снага Војске Србије, и поред обилне кише, са главне трибине испратио је цео државни и војни врх, употпуњен именима од јавног значаја, као и бројним бившим државним и војним функционерима. ▀